

INÉS QUINTERO

A CAUDILLISTA RENDSZER FELSZÁMOLÁSA VENEZUELÁBAN

Bevezetés

A caudillizmus – mint a hatalomgyakorlás bizonyos formájának egyik eleme Latin-Amerikában a 19. században – összetett jelenség a konkrét körülményektől, az adott országok jellegzetességeitől vagy a nagyszámú caudillo uralmi formáitól függően. E témát bőséges szakirodalom tárgyalja, egész Latin-Amerikára érvényes általános jelleggel, de egyes országokra vonatkozó egyedi tanulmányok is léteznek. A politikai szociológiában és más területeken elméleti tanulmányok is készültek, melyek kiinduló pontja a latin-amerikai jelenség, és amelyről gazdag, sokszínű és aktuális vita folyik.

Venezuelában különböző szemléleti és módszertani szemszögből több szerző foglalkozott a témával. Azonban az az orientáció kerekedett felül, amely a jelenséget alapvetően elméleti szemszögből magyarázza, anélkül, hogy kimerítően vizsgálná a jelenség történelmi dimenzióját.

Jelen munkában nem törekszünk a caudillismo elméleti szempontjainak a hangsúlyozására; inkább a folyamat egyik jellegzetes elemével foglalkozunk: a caudillizmusnak mint a hatalomgyakorlás általánossá vált formájának az eltűnésével, létezésének utolsó szakaszával foglalkozunk, hogy megvizsgáljuk a caudillizmus eltűnésére döntően ható körülményeket, hiszen ez a jelenség az országunkban jelenleg érvényes hatalommegosztás központosított modelljének egyik eleme.

Elidőzünk a caudillizmus eltűnését meghatározó szempontok történelmi vizsgálatán és megvizsgáljuk a problémát azon politikai és katonai akciók fényénél, amelyek a központi hatalom kezdeményezései felől érintik történelmi befolyását. Ezenkívül azt tanulmányozzuk, hogy a különböző caudilliók hogyan vesznek részt e folyamatban, az adott esettől függően, támogatják vagy elutasítják ezt.

Jelen munka azon történelmi korszakra összpontosítja a figyelmet, amelyet döntőnek tartunk a folyamat kibontakozásában: Cipriano Castro (1899-1908) rendszerének időszakáról van szó, mivel ebben az időszakban vetik meg azon központosítási folyamat alapjait, amely megsemmisíti a caudilliók hatalomgyakorlásának lehetőségeit, úgy, hogy amikor Juan Vincente Gómez (1908-1935) kiszorítja Cipriano Castrót az elnökségből, olyan helyzetben találja magát, ahol a caudilliók többé már nem csillagai a politikai rendszernek.

I.

A politikai centralizáció

1899 októberében a Liberális Restaurációs Forradalom győzelme és Cipriano Castro elnökké választása átalakulások sorozatát indította el, amelyek különböző, a központi hatalmat erősítő és a caudilliók uralmát megtörő akciók eredményei.

Cipriano Castro, miután győzött, a következő alapvető probléma előtt találja magát: el kellett érnie, hogy a megszerzett katonai győzelemnek tartós politikai

következményei legyenek. Olyan uralmi rendszert kellett felépítenie, amely képes volt megerősíteni őt a hatalomban, másrészt olyan sajátos szövetségi rendszert megteremteni, amely biztosította neki a terület politikai ellenőrzését.

Kormányzásának első éveiben gyors politikai központosítást hajtott végre, amely a hatalmat egyre inkább a kormány kezébe összpontosította, és melynek eredménye a regionális vezetők politikai erejének a fokozatos hanyatlása.

Ez önmagában nem különbözne különösebben az 1870 óta szokásos hatalommegosztás gyakorlatától, ha nem azért történe, mert változás kezdődik a legfőbb vezető, C. Castro és a különböző helyi vezetők viszonyában. A megegyezés vagy a szövetségek már nem a helyi autonómiák fenntartására és tiszteletben tartására szolgálnak, hanem a nemzeti politikai vezetést szabályozó központi hatalom létezésének fokozatos elfogadtatására. Aki nem fogadja el az új paktumot, börtönbe, rabságba kerül vagy újabb alkalomra várva elhagyja az országot. A többiek viszont ezt elfogadva utat nyitnak a központi hatalom megerősítése előtt.

Amikor Cipriano Castro győzelmesen Caracashoz közeledik, ezt a sárga liberalizmus* szövetségeseiként és képviselőjeként teszi, annak tudatában, hogy mekkora fontossággal bír abban a pillanatban az, hogy számolhat az évtizedeken keresztül hatalmon levő párt politikai és katonai támogatásával. Ez a megegyezés elsődleges tényezője a restaurációs hadsereg hatalomátvételének; ugyanakkor kulcsfontosságú elem a liberálisok számára, akik Castróban látják a lehetőséget a sárga liberalizmus politikai hegemoniájának megőrzésére és a politikai ellenségének, a Nacionalista Liberális Párt¹ erőfeszítéseinek visszaszorítására.

José Manuel Hernández² tábornok, a nacionalisták „El Mocho” (a bika) néven ismert politikai és katonai vezérének a felkelése megkérdőjelezhetetlen érvet ad a liberálisok kezébe, hogy Cipriano Castro tábornok köré tömörüljenek. Annyira, hogy azok a liberálisok, akik kezdetben nem csatlakoztak, „El Mocho” lázadása után megteszik.³

Ezenkívül – és ez is fontos – a sárga liberalizmus támogatása nem biztosítja Castro kormányon maradását, mivel nehezen válik döntő tényezővé a hatalmon maradás megszilárdításában.

Az elnöki poszton Cipriano Castro új szövetségi rendszert kezd kiépíteni, ahol a részt vevő liberálisok, mindenekelőtt Castro tábornok ügyének harcosai, elfogadják vezetését és igazodnak az új politikai rend kialakításához.

Így intenzív folyamat kezdődik – minden területen változnak az együttműködők. Az andesiek, a győztes vezér harcostársai kiemelkedő kormánytiszségekhez jutnak, a liberális szövetségeseket lecserélik és elmozdítják beosztásukból, a legnagyobb caudillokat semlegesítik. Így saját politikai hálózat alakul ki, amely az éppen elkezdődött változás egyik alapvető eleme. A hatalom nagyobb centralizálásnak olyan folyamatos kereséséről van szó, mint a kormány konszolidálódási folyamatát kísérő bizonytalan helyzet ellenőrzésére szolgáló mechanizmus.

Sok liberális nem fogadja el a restauráció által rákényszerített politikai játékot és inkább az ügytől való eltávolodást választja. A hatalomátvételben őt támogató liberálisok elhatárolódásáról van szó, akik, miután nagy erőfeszítéseket tettek azért, hogy megerősítsék őt a hatalmon, az emigrációt választják. Többségükben tábornokok és őrnagyok, akik részt vettek a Felszabadító Forradalomban, a kormány fegyveres ellenzékének legfontosabb mozgalmaiban. Mások Castróval maradnak,

*Venezuelában a liberális mozgalom zászlójának színe a sárga volt, innen az elnevezés. Ellenfelei a „félelem színe” nevezték gúnyosan.

elfogadják az új vezér feltételeit és részt vesznek a Restaurációs Liberális Párt megeremtésében. Fontos részét képezik annak a politikai támogatásnak, amelyre szüksége van Cipriano Castro központosító elképzeléseinek. A katonai és a polgári vezetők kinevezése az Államokban a központi hatalom politikai érdekének felel meg, és alapvető kritériuma a kormányzóhoz való csatlakozás, jobban, mint a jelölt helyi befolyása. Ezzel a formulával Castro megtöri a helyi caudillók politikai erejét és olyan viszonyt alakít ki, amelyben minden egyes térség főnöke a központi hatalom főnökével áll kapcsolatban. Hatalmát hatékonyan nem ellenőrizheti a szövetségi rendszer, az saját politikai eszközeitől függ; a hatalomgyakorlás a különböző helyeken nagyobb mértékben függ egy, a térségtől idegen döntéstől, mivel a végrehajtó hatalomtól jön és célja a központi hatalom erősítése. Így kiterjeszti politikai befolyását, miközben elkerüli a helyi hatalom különböző tényezői közötti megegyezések megszületését és fokozatosan olyan légkört teremt, amely képes biztosítani tekintélyét, valamint a nemzeti terület jelentős része feletti központi és politikai ellenőrzést. Ez az elem, amint állandó gyakorlattá válik, pontosan az a része a változásnak, amely szakít a 19. század utolsó harminc évében érvényes hatalommegosztás viszonyaival.

Egy ilyen nagyságú kezdeményezés azonban, amely egyebek között igyekszik szakítani a venezuelai politikában hosszú éveken át érvényes hatalommegosztás sémájával, nem lehet sikeres, ha nem rendelkezik a megvalósításhoz és a megvédéséhez szükséges eszközökkel. Erőteljes kampány kíséri, hogy megerősödjön a Restauráció katonai hatalma, amely elsődleges eszköz a politikai rendszer változtatásában.⁴

II.

Katonai központosítás

Amennyire elengedhetetlen a politikai séma változtatása, hasonlóan szükséges egy, a többi szempontot figyelembe vevő központosító és katonai reformfolyamat: begyűjteni a területeken szétszórt fegyvereket; megszervezni a hadsereget; emelni a létszámot; korszerűsíteni a felszerelést és erősíteni a nemzeti haderőt.

A restaurációs forradalom győzelmének pillanatában a fegyveres erők széles skálája létezik. A caudillók minden helységben saját csapatokkal rendelkeznek. Maga Castro, miközben a központ felé halad kis andesi csapat élén, csak egyike a kormány ellen lovagló vezéreknek, akik seregükkel rá akarták kényszeríteni elképzeléseiket a többi fegyveres vezérre.

Az a tény, hogy minden egyes helyen ott tartózkodik egy fegyveres csapat a parancsnokkal együtt, megnehezíti az első lépéseit tevő rezsim megszilárdulását. Ezért Cipriano Castro hatalomgyakorlása azzal kezdődik, hogy megeremti saját támogató bázisát, amely számát, erejét szervezettségét, felszereltségét tekintve nagyobb, mint esetleges ellenfelei csapatainak az összessége.

Az első kezdeményezés a caudillók gyengítésére a fegyverek begyűjtése az ország egész területén. Igyekeznek elérni, hogy a fegyverek ne legyenek hétköznapi eszközök a megszámlálhatatlan ellenség kezén, másrészt egy egységes, az egyetlen vezér parancsainak engedelmeskedő hadsereg fegyvertárába mennek át.⁵

A fegyverbegyűjtés a rendszer katonai megerősödésének része, és alapvetően a helyi főnökök katonai gyengítésére irányuló szándékkal kapcsolatos. Annak ellenére, hogy komoly érdek fűződik ehhez, rövid távon a siker lehetőségei eléggé korlátozottak, mivel általános elutasítására talál a helyi vezérek részéről, akik megszokták, hogy hatalomgyakorlási jogukat a fegyvereken keresztül érvényesítik.

Tehát egy hadsereg felépítése hosszú és nehéz feladatnak bizonyul. Az ún. reguláris hadsereg állapota szánalmas, a pénzügyi eszközök a napi szükségleteket sem fedezik, a csapatok félmeztelenek, és gyakori, hogy a katonák nem az ellenség keze által, hanem egészségügyi problémák miatt halnak meg. Arról van szó tehát, hogy ezeket a szétszórt, éhező, beteg és meztelen csapatokat egy reguláris, fegyvelmezett, szervezett, jól felszerelt hadsereggé kell átalakítani, amely valóban hasznosnak bizonyulhat a rendszer védelme és fenntartása szempontjából.⁶

A helyzet először is megköveteli a létszám jelentős növelését; megháromszorozódik az állandó hadsereg ereje, emelkednek a napi kiadás összegei, amely a nemzeti költségvetés emelkedésével függ össze: 1900-ban a katonai kiadások a költségvetés 47%-át teszik ki; 1901-ben ez az összeg meghaladja az 50%-ot.⁷

A költségvetésnek ez az adminisztratív iránya a politikai akarat számszerű kifejeződése, amely a rendszer stabilitását védelmezni tudó hadsereg szükségszerű kiépítésére irányul. A rendkívüli források kijelölését egy másik erőfeszítés kíséri, amely arra irányul, hogy a harcművészetben minimálisan felkészített, fegyvelmezett szervezet jöjjön létre. Így elhatározzák, hogy intézkedéseket hoznak a tervezet követelményeivel összhangban álló működés elérésére: egységesítik a gyalogsági elveket; felmerül a katonai képzés szüksége, és javasolják a Katonai Törvénykönyv reformját.⁸

Ebben a munkában elsődleges fontosságú a felszerelés korszerűsítése. Erőteljes kampány indul fegyverek beszerzésére, mely az új hadsereg alapját jelenti. Kapcsolatok létesülnek a legfontosabb európai fegyvercégekkel: Hotchkiss-ház, Krupp-cég, Németország; Schneider-ház, Franciaország.

Azonban nemcsak a felszerelés aggasztja az új rendszert. A kormány katonai apparátusának számolnia kell a hadiflotta tengeri és folyami támogatásával is. Így, a korszerűsítésre irányuló erőfeszítés magában foglalja a nemzeti hadiflotta kiépítését is. Az ország nem rendelkezik egy olyan hadiflottával, amely képes lenne a venezuelai partok őrzésére és háború esetén a nemzeti szuverenitás megőrzésére.

Cipriano Castro rezsimje azonban nem rendelkezik olyan kulcsfontosságú eszközökkel kormányának védelmére, amelyek megakadályozhatnák a fegyvercsempészetet, amelyek a kormány csapatait nagy gyorsasággal mozgósíthatnák az ország különböző részeiben, és amelyekkel lehetséges lenne az ország partjainak őrzése, minden, a restaurációs kormány megdöntésére irányuló invázió megakadályozása.

Elsőbbséget kap a már meglévő hajók javítása, az adott pillanat követelményeihez igazított új hajók beszerzése és olyan karbantartási rendszer megteremtése, amely a hadiflotta hajóinak és felszerelésének működését biztosítja. A küldetés végeztével az egység valamennyi hajóját megjavítják. Minden hajónak saját célja van és összességükben azon kormányzati erőfeszítéseknek a kiegészítését alkotják, amelyek a nemzeti terület feletti hatékony katonai ellenőrzés gyakorlására irányulnak, beleértve az ország egész tengerpartját és hajózható folyóit.⁹

Azonban nem elég megváltoztatni a hatalom megosztásának sémáját és olyan reguláris hadsereget teremteni, amely fékezi a caudillok katonai lehetőségeit. Ezért ezekhez a politikai és katonai jellegű kezdeményezésekhez olyanok is csatlakoznak, akik igyekeznek törvényességet adni a rendszernek.

III.

A restaurációs forradalom törvényesítése

Mint minden állandósulni akaró folyamat, a restaurációs forradalom is, amilyen mértékben halad előre központosító törekvéseiben, úgy igyekszik törvényesíteni mindazt, amit a gyakorlatban tett.

Az Alkotmányozó Nemzetgyűlés összehívása és megteremtése kiegészítő eszköz a restaurációs sorok erősítésére és Cipriano Castro tábornok hatalmának törvényesítésére. Hasznos eszközzé válik új hívek megnyeréséhez, szívésségek törlesztésére, ellenségek semlegesítésére, az Alkotmány kidolgozására, a „Restaurátor” számára.

1900. október 3-án a kormány rendeleti úton összehívja az Alkotmányozó Nemzetgyűlést mint az új alaptörvény kiadásáért felelős intézményt. Így az erőszak útján hatalomra került forradalom új alkotmányos kormányként törvényes arculatot nyer. Ebben a munkában valamennyi tagállam ideiglenes elnökének alapvető feladata, hogy ügyeljen a választási folyamat megfelelő kibontakozására és főleg a kormányjelöltek megválasztásának biztosítására.¹⁰

A vadonatúj országgyűlés által elfogadott Nemzeti Alkotmány felszámol néhány, a nagyobb hatalomközpontositást nehezítő kötöttséget. Eltűnik az 1893-as alkotmány 134. cikkelye, amely megtiltja a kormány katonai vezetőinek és erőinek jelenlétét a tagállamokban a helyi kormány engedélye nélkül. Megszűnik a minisztertanács, így az elnök gyakorolhatja a 77. cikkelyben foglaltakat. Az elnök joga: összehívni a rendkívüli kongresszust; megszervezni a nemzeti haderőt békeidőben; személyesen irányítani a háborút, általános vagy részleges kegyelmet adni stb. A minisztertanács megszűnésével ezek a jogok az elnökre szállnak. Az elnöki periódus négyről hat évre nő; érvénytelenítik az elnök közvetlen választását, áttérve a közvetett rendszerre, engedélyezik az elnöknek, hogy elhagyja a köztársaság fővárosát, ami nagyobb mozgásszabadságot ad neki, főleg akkor – mint látni fogjuk –, amikor propagandaközutakat tesz az országban békeidőben.

Ezekkel a reformokkal Castro felavatja restaurációs rendszerének első alkotmányát és megindítja a választási folyamatot, amely végérvényesen Venezuela választott elnökévé avatja. Ugyanúgy, ahogy Cipriano Castro az Alkotmányozó Nemzetgyűlést létrehozta, ugyanúgy felügyelete és személyes döntése alatt tartja az egész ország választási folyamatát is. Az előkészületek ugyanazon év júliusában kezdődnek. Minden helységben rendeletileg jelölik ki a választás helyét, hogy ne történjenek a rezsím stabilitását veszélyeztető meglepetések vagy kivédhetetlen viszályok.¹¹

Ezzel a választási formával eleget tesznek az alkotmány követelményeinek, a rezsím törvényessé válik, és átrendeződik az elnökhöz közel álló munkatársak csapata. A rezsím formailag legalizálódott és törvényessé vált: a gyakorlatban a hatalom Cipriano Castro kezében összpontosult.

Politikai kezdeményezései, a reguláris katonai erő megszervezésére irányuló erőfeszítései, az alkotmányos reform és választási folyamatának sikere lehetővé teszik, hogy egyre centralizáltabb hatalmat gyakoroljon.

Oyan változás kezdete ez, amely sokakat fokozatosan kiszorít majd az ország politikai színpadán játszott főszerepükből. Lefegyverezve, helységeiktől eltávolítva vagy körzetük politikájának hatékony ellenőrzési lehetőségét elveszítve eltűnnek hatalmuk és hegemoniájuk alapjai.

Természetesen ilyen változás nem mehet végbe az érintettek ellenállása nélkül, akik nem hajlandók elveszíteni értékes és történelmi hatalmukat. Cipriano Castro hatalomra kerülésének pillanatától léteznek politikai hatalma ellen irányuló reakciók; olyan reakciók, amelyek a „Restaurátor” központosító vállalkozásának erősödésével mozgalommá válnak: a Felszabadító Forradalom az ország politikai életében zajló változás elutasításának a terméke.

IV.

Ellenállás a restaurációs forradalommal szemben

A restaurációs rendszer elleni reakció általánossá válik és erősödik, ahogy a változás nemcsak az embereket érinti, hanem visszafordíthatatlanul igyekszik módosítani a hatalommegosztás sémáját. Ahogyan Cipriano Castro hatalomra kerülésével kijátssza a kártyáit, úgy kerül sor eltávolodásokra és szökésekre.

A szembenállás szökésekben vagy fegyveres forradalomban nyilvánul meg (José Manuel Hernández, Carlos Rangel Garbiras, Pedro Julián, Acosta, Pablo Guzman, Celestino Peraza, Juan Pietri, az indián Montilla) vagy abban, hogy a rezsimtől való eltávolodásra az emigráció útját választják, új eshetőségre várva (Nicolas Rolando és Gregorio Segundo Riera, többek között).

A kormánnyal szembeni ellenállás nem korlátozódik a nacionalista és liberális helyi vezetőkre, hanem tekintélyes üzletembereket is magában foglal. A bankárok és Castro tábornok közti ellentétéről van szó, amely az ország legfontosabb pénzügyi szakembereinek a bebörtönzésével csúcsosodik ki.

Minden ellenzékinek elégséges oka van arra, hogy Cipriano Castrónak a hatalomból való kiszorításra irányuló tervhez csatlakozzék. Külföldön tartózkodik a gazdag bankár, Manuel Antonio Matos, a Restaurátor esküdt ellensége, aki 1901 júliusában érdekes megbeszéléseket folytat Asphalt tábornok vállalatával.¹² Közös cél fűzi őket össze: megszabadulni Cipriano Castrótól. Matosnak vannak kapcsolatai, a vállalat nyújtja a vállalkozáshoz szükséges tőke nagy részét.

Ugyanakkor az országban és a szomszédos szigeteken mozgolódnak és készülődnek a Restaurátor ellenségei. Sőt, az összeesküvők között vannak olyanok, akik nagyfontosságú kapcsolatokat tartanak fenn a kormánnyal, de ennek ellenére csatlakoznak az összeesküvéshez (Ramón Guerra és José Ignacio Pulido esete).

Castro azonban nincsen egyedül, számíthat azokra a helyi caudillokra, akik elfogadták a Castro által kikényszerített hatalommegosztás feltételeit és készek ezek megvédelmezésére.

Így tör ki a Felszabadító Forradalom, amelyben Castro valamennyi ellensége összetalálkozik: caudillok, bankárok és külföldi érdekek. Harcolnak az új hadsereg és a restaurációs szövetségesek ellen.¹³

A háború kimenetele végül is a kormánycsapatoknak kedvez. A győzelemben több szempont is közrejátszik: a „felszabadítók” hadseregének megosztottsága és szétszórtsága, egy mindenki, minden egyes vezető által elismert vezér hiánya, az ellátási nehézségek, a csapatok közti kommunikáció problémái, amihez hozzájárul még a nemzetközi blokád.¹⁴

Ezekhez a „felszabadító” hadsereg nehézségeit kifejező szempontokhoz hozzá kell tenni azokat a komparatív előnyöket, amelyek lehetővé teszik a kormánynak, hogy szembeszálljon az összeesküvéssel: a kor legmodernebb fegyvereivel frissen

felszerelt hadsereg, parancsnoki egység, katonai és politikai szempontból egyaránt mindenki által elfogadott vezér, az állami eszközök, amelyek mégha szűkösek is, akkor is 50%-ban a háború katonai szükségleteit elégítik ki; ehhez járul a hadiflotta támogatása: az 1901-es akciókban, és Ciudad Bolívar a végkifejlethez szükséges kulcsfontosságú csapatokat szállítja.

Ezenkívül – ezt nagyon fontos hangsúlyozni – Castro csapatának tagjai – elfogadva feltételeit – fontos helyi vezetők, ami lehetővé teszi a „felszabadítók” offenzívájának visszaverését az ország különböző részein. Törvényesen mozgósíthatja csapatait az ország bármely részébe, nincs szüksége a konzultatív testület egyetértésére, és ami még fontosabb, az ellenfeleire mért vereség a leghitelesebb tanúbizonyossága annak, hogy a rendszer orientációja sikeres.

Ettől kezdve az a központosító tendencia, amely kormányának első éveiben körvonalazódott, többé már nem a restauráció kizárólagos politikai orientációja, hanem gyakorlattá válik, melynek fontossága akkor sem szakad meg, amikor Castro kikerül a hatalomból. Ettől kezdve lehet beszélni a történelmi caudillók – mint a 19. század utolsó három évtizedében Venezuelában uralkodó politikai rendszer kulcsfontosságú elemei – politikai hegemoniájának végéről.

V.

A restauráció konszolidálódik

A „Felszabadító” Forradalom után, a nagyrészt a központosító politika következményeként elért siker fényében szóba kerül a katonai apparátus módosítása, kifinomulnak a hatalommegosztás viszonyai, és törvényesen megerősödik az új rend a körülményekre szabott alkotmány útján.

A háború után nagyobb lehetőség van a reguláris katonai erő megteremtésére. Olyan nemzeti hadsereg kiépítéséről van szó, amely annak ellenére, hogy még élnek az évtizedeken keresztül a fegyveres hagyományokra jellemző hiányosságok és hibák, alapvetően különbözik a különböző főnökök vezetése alatt álló szétszórt szabadcsapatok régi gyakorlatától. Most az új fegyveres szervezet azzal a céllal épül ki, hogy megfeleljen a központi hatalom érdekeinek, egységes parancsnokság alatt és olyan eszközökkel, amelyek lehetővé teszik felszerelésük és működésük korszerűsítését, ami magával hozza a caudillók fegyveres harcképességének a gyengülését.

Egy új korszak kezdete ez, amelyben a reguláris és nemzeti katonai erő jelenléte a hatalom és a béke kulcsfontosságú eszközévé válik. A restauráció első éveiben a hadsereg felépítése a forradalom napi szükségleteinek felel meg, azonban a caudillók feletti katonai győzelem megerősíti a kezdeti erőfeszítés fenntartásának és mélyítésének a fontosságát a végső cél eléréséig: egy modern hadsereg megalkotásáig, amely terv folytonosságát Castro hatalomból való távozása sem szakítja meg.

Igy a béke a reformfolyamat nagy szövetségesévé válik; 1903-tól a katonai költséget másfelől lehet irányítani anélkül, hogy szinte kizárólag a háború követelményeitől függjön. A háborús nyomás alól kiszabadulva a hadügy és a tengerészet költségvetését a hadsereg egyéb területei felé lehet irányítani.

A béke kedvez a törvénykönyvek és szabályzatok kiigazításának is. 1903-ban elkészül az új Katonai Törvénykönyv, amely az 1873-as helyébe lép. 1903-ban elfogadják a Haditengerészeti Törvénykönyvet, amely semmissé nyilvánítja az 1793-as és az 1822-es régi tengerészeti szabályzatokat.

A hadsereg kiképzésére és fegyelmére fordított figyelmen kívül szervezeti jellegű intézkedéseket is hoznak. Megalakul a Hadsereg Általános Felügyelete, a parancsnoklás egyre vertikálisabb lesz, úgyhogy a zászlóaljok feletti katonai hatalmat csak a központi hatalom gyakorolhatja, a köztársaság minden államában megszervezik a Nemzeti Milíciát az egységes vezető felügyelete alatt. Az említett szervezeti intézkedéseken kívül mások is vannak, amelyek fontos logisztikai problémák megoldására irányulnak. 1905-ben bizottságot neveznek ki, melynek feladata, hogy információkat gyűjtsön az ország földrajzáról és vízrajzáról, később (1906) megbízzák a nemzet katonai tervének kidolgozásával. Részletes tanulmányt rendelnek az ország folyómedreiről, hogy felmérjék a folyami hajózás lehetőségeit az országban.¹⁵

Ezeket a reformokat, amelyeket a háború és a forradalmak befejeződésének köszönhetően lehet megvalósítani más jellegű intézkedések is kísérik, amelyek kezdettől jelen vannak Castro kormányzásában. A fegyverek begyűjtése folytatódik az egész ország területén. Begyűjtik a vesztesek felszerelését mindenütt, hogy azok a nemzeti fegyvertárba kerüljenek.

Amit érdemes hangsúlyozni az az, hogy a nemzeti jellegű katonai erőként felfogott és kiépített hadsereg részét képezi a hatalomgyakorlási mechanizmus átalakítása lassú és bonyolult folyamatának, amely első ízben Cipriano Castro kormányzása idején megy végbe. Ezenkívül elsődleges fontosságú a caudillók felszámolásának folyamatában, mert egyrészt katonailag gyengíti őket, amikor a fegyvertárat a kormány kezében összpontosítja, másrészt megakadályozza a fegyveres forradalmak sikerét, amennyiben egységes, modern, jól felszerelt katonai erőt szervez, amely csak egyetlen vezér parancsainak engedelmeskedik.

Az utolsó csatát követő béke nemcsak megkönnyíti a hadsereg korszerűsítését, hanem kedvez a helyi hatalom ellenőrzését és központosítását lehetővé tevő mechanizmusok megerősödésének. Kezdeményezések születnek az ország restaurációja szempontjából a hatékonyabb ellenőrzésre, ezáltal és az elszorított vereség következtében teljes mértékben tönkremegy az esetleges ellenzékiek politikai és katonai ereje.

Különböző mechanizmusok alkotják ezt a központosító orientációt. Folytatódik az a gyakorlat, hogy a munkatársakat egyik helyről a másikra helyezik, kiszorítva a különböző térségek helyi főnökeit, hogy fokozatosan az egész terület feletti ellenőrzést gyakorolni lehessen. Ezzel párhuzamosan előkészületek folynak egy újabb alkotmánymódosításra, amely törvényesítené a hatalom nagyobb központosítását és amely elismerteti az egyetlen főnök jelenlétét.¹⁷

Míndez a katonai jellegű reformokkal együtt olyan helyzetet teremt, amely megnehezíti a történelmi caudilloknak mint a folyamat kiemelkedő és döntő figuráinak a tevékenységét. Szerepük már nem saját hatalmi bázisuktól függ, hanem attól, hogy a főnök, Castro, majd Gómez mekkora részt ad nekik saját hatalomfelosztási rendszerén belül.

1904. április 27-én életbe lép az új alkotmány, amely magában foglalja a főnök által javasolt módosításokat. A helyi vezető pozíciók szétosztása a köztársaság új területi szervezetével összhangban történik. Az államok száma tizenháromra csökken, Castro kényelmesebben rendelkezhet kulcsembereivel és eloszthatja őket az egész ország területén.

A végeredmény egy mélységesen központosított hatalmi séma megszületése, amelyben nem kapnak helyet a caudillók mint a régi politikai különállás kifejeződései; másrészt ez a központosító elv a jelenlegi venezuelai állam felépítésének

eredete, alapja. E pillanattól kezdve a caudillók végérvényesen kiszorulnak a történelem szereplői közül. Hamvaikon új hatalommegosztási szerkezet alakul ki.

Az új helyzetet konszolidáló elemek: a létrehozott központi hatalom, a fennmaradáshoz és megvédéséhez szükséges törvényes politikai és katonai eszközökkel; a guzmanizmus utolsó éveitől szétbomló sárga liberalizmus szövetségi rendszerének szétesése, valamint a béke. Ez az a politikai színpad, ahonnan eltűnnek a történelmi caudillók.

Egyesek közülük egyszerűen megszűnnek létezni, mások otthagyják a politikát és visszavonulnak a magánéletbe, mások már nem mint főszereplők, hanem mint nézők és mint az őket kiszorító központosítási folyamat esetleges munkatársai jelennek meg. Van egy másik csoport, amely ellenáll a sorsának; azok, akik az emigrációból igyekeznek megdönteni Juan Vicente Gómezt, akiket azok a harci mechanizmusok inspirálnak, amelyekhez hozzászórtak a 19. században anélkül, hogy sikert értek volna el ezalatt a huszonhét esztendő alatt.

Politikai és fizikai halálukkal véget ér a caudillóknak mint a venezuelai politikai rendszer meghatározó alakjainak a hegemoniája. Ettől kezdve az új realitások uralkodnak: a venezuelai 20. század mélységesen központosított hatalmi sémájával, a régi csoportok történelmi képviselőinek jelenléte nélkül.

Jegyzetek

- 1 Arról, hogy milyen liberális segítséget kap Castro, az idevonatkozó levelekben olvashatunk: Boletín del Archivo Histórico de Miraflores (BAHM), Caracas, Secretaría de la Presidencia de la República, Nos. 22-24. 6. 19. No. 70. 145-147. és 177.
- 2 José Manuel Hernández nem fogadja el a Castro által felkínált fejlesztési miniszteri posztot, úgy véli, hogy a kormány összetétele, a liberálisok jelenlétével, a restaurációs forradalom elveinek az elárulását jelenti, és úgy dönt, hogy fegyvert fog alig hetven órával Castro kormányra kerülése után.
- 3 „El Mocho” felkelése után újabb liberális segítség adódik: BAHM No. 70. 103 és 182. No. 71. 18-19. és 289-290. No. 72. 118-119.
- 4 Ezzel kapcsolatban érdekesek a következő művek: *Ignacio Andrade*: Por qué triunfó la Revolución Liberal Restauradora. Caracas, 1955.; *Antonio Paredes*: Cómo Ilegó Cipriano Castro al poder? Caracas, 1954.
- 5 Különböző idevonatkozó levelek: BAHM No. 73. 118., No. 76. 35., 45-46. és 64. No. 78. 234., 248. és 262.
- 6 A csapatok helyzetéről — BAHM Nos 22-24. 122., No. 71. 29. No. 75. 174-175. No. 78. 20.
- 7 Hadügyi- és Tengerészeti Minisztérium. Memoria 1901. 6. és 9.
- 8 Ezek a reformok megtalálhatók a Hadügyi- és Tengerészeti Minisztériumban. Memoria 1902. 10-12.
- 9 A Haditengerészetre vonatkozó jelentések részletesen megtalálhatók Alejandro Ibarra levelezésében. BAHM. Nos. 35-36. 256-280. és Nos. 98-100. 30.
- 10 Az Alkotmányozó Gyűlésbe való beválasztás a folyamat szigorú ellenőrzésével valósul meg. Ez Castro és a különböző államok kormányfői levelezéséből derül ki. BAHM. No. 34. 182-220.
- 11 Az elnökválasztásról: *Elias Pino Castro*: Epistolario Presidencial, Caracas, Instituto de Estudios Hispanoamericanos, 1974. 67-74. és 99-105.
- 12 Aspahl táborkor részvételéről: *O. Thurber*: Origen del capital norteamericano en Venezuela. Barquisimeto, 1955.
- 13 A Felszabadító Forradalomról: *Julio Calcaño*: Bosquejo histórico de la Revolución Libertadora. Caracas, 1944. *Manuel Antonio Matos*: Recuerdos. Caracas, 1927, valamint Apuntes sobre la Revolución Libertadora. Curazao. 1903.
- 14 *Manuel Rodríguez Campos*: 1902. La crisis fiscal y el bloqueo. Caracas, 1977.
- 15 Hadügyi- és Tengerészeti Minisztérium. Memoria. 1907. Vol. II.
- 16 Hadügyi- és Tengerészeti Minisztérium. Memoria. 1904. XVII. és XXIX.

- 17 Az új alkotmány 118. cikkelyének módosításai a következők: az államok számát húszról tizenháromra csökkentik; az 1901-es alkotmány 118. cikkelyének eltörlése; amely megtiltja az elnök rendkívüli jogait, valamint a 127. cikkely eltörlése, amely engedélyezi a fegyverimportot az államokba. Ezenkívül szó van az alkotmányos periódus módosításáról, hogy ne 1907-ben fejeződjön be, ahogyan előre lehetett látni, hanem 1905-től kezdjük az új időszakot számítani azzal az ürüggyel, hogy Castro elnököljön 1911-ben a függetlenség centenáriumi ünnepségein.